

Onze ouderwetse burgervader in de moderne tijd

Door Marije Scheperman

Er hangt een mythe om het burgemeesterschap, een mythe die in de huidige tijd helaas vaker om zeep wordt geholpen door moeilijke wethouders en gemeenteraden. De burgervader met zijn of haar ambtsketting om, geeft vele dorpen en steden een gezicht. Door het vertrek van burgemeester Willeme in de gemeente Dinkelland, Overijssel, en een rapport genaamd ‘De Vallende Burgemeester’ is het zeker de moeite waard om het burgemeesterschap nader te bekijken.

Hoe word ik nu eigenlijk burgemeester van een gemeente? Ondanks verschillende veranderingen in de benoemingsprocedure is deze procedure anno 2008 als volgt. Voor diegenen die een burgemeesterschap ambieren is allereerst een sollicitatiebrief voor de Commissaris van de Koningin in de eigen provincie een must. De gemeenteraad heeft een aandeel in het besluit tot benoeming van de nieuwe burgemeester. Dit aandeel is in 2001 na een besluit van de Staten-Generaal sterker geworden. De Raad stelt een openbare aanbeveling op van meer dan twee kandidaten voor het burgemeesterschap. Na een positief besluit wordt de procedure vervolgt in Den Haag waar de minister van Binnenlandse Zaken, dan wel de ministerraad, een voordracht doet aan de Kroon. Als deze laatste procedure probleemloos verloopt, mag je jezelf burgemeester noemen.¹ Als burgemeester ben je binnen de gemeente verantwoordelijk voor de openbare orde handhaving en veiligheid en politie.

Een initiatiefvoorstel van D66 heeft in 2001 geleid tot een wetartikel waarin gemeenten de mogelijkheid wordt geboden om een

nieuwe burgemeester te kiezen door middel van een burgemeestersreferendum. Dit referendum is niet meer dan een advies van de bevolking aan de raad, het is niet bindend. De successen die tot op heden met het referendum zijn behaald verschillen sterk. In de ene gemeente slaat het aan, in de andere gemeente niet. Door deze nieuwe benoemingsmogelijkheden is het voor zittende en aankomende burgemeesters zaak geworden zich meer in te zetten voor het burgemeesterschap. Jezelf profileren en sterk maken voor deze functie vergt meer van een kandidaat en betekent een groter risico.

Naast een initiatiefvoorstel vanuit D66 voor een burgemeesterreferendum gaat in politiek Den Haag vanuit D66 de stem op voor een gekozen burgemeester. De partij kreeg in het kabinet van Balkenende II zelfs een post in handen van Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijkrelaties. Toch is het voorstel, dat op steun kon rekenen vanuit de Tweede Kamer, gestrand in de Eerste Kamer. Een tegenvaller.

“De Vallende Burgemeester”.

In opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Konink-

rijkrelaties en het Nederlandse Genootschap van Burgemeester hebben prof. dr. Arno F.A. Korsten en prof. dr. Harrie Aaredema in juni 2006 een rapport geschreven over de bestuurlijke probleemsituaties rond burgemeesters.²

In het onderzoek komt naar voren dat het vertrek van burgemeester, gedwongen of vrijwillig, de laatste jaren is toegenomen. Dit fenomeen kent meerdere oorzaken. Zij stellen in dit rapport dat de burgemeester steeds meer afhankelijk is geworden van het vertrouwen van de gemeenteraad. De onderzoekers stellen tevens dat deze afhankelijkheid niet is toegenomen door de Wet Dualisering Gemeentebestuur van 2002, maar door het feit dat gemeenteraden kritischer zijn geworden naar de burgemeester toe. Raden accepteren minder fouten. Deze vernieuwde opstelling van de raad heeft te maken met de wens naar meer efficiëntie en effectiviteit, en de verharding in de samenleving.

Ten tweede is een samenwerking tussen de raad en het college van burgemeester en wethouders (B&W) vruchtbaar wanneer de burgemeester een rol als ‘verbin-

der' inneemt. Uit het rapport is gebleken dat vele burgemeesters deze rol niet kunnen spelen en niet in staat zijn om zich aan te passen aan een vernieuwde rol van het burgemeesterschap en de gemeente in het algemeen.

Ten derde is de invloed van wethouders toegenomen. Onenigheid betreffende de invulling van meerdere beleidspakketten leidt regelmatig tot een clash tussen de burgemeester en zijn wethouders

De praktijk?

Dit artikel is geschreven naar aanleiding van het gedwongen vertrek van burgemeester Frans Willeme (CDA) in de gemeente Dinkelland, Overijssel, maart jongstleden. In december zegde een krappe meerderheid van de gemeenteraad het vertrouwen op omdat Willeme niet goed zou communiceren en in conflict is gekomen met zijn wethouders en gemeentesecretaris. Willeme schijnt geen teamspeler te zijn geweest en uitte publiekelijk dat het college slecht werk leverde. Tevens schijnt Willeme te hebben gerommeld in portefeuilles zonder het medeweten van de betreffende wethouders.

Elf raadsleden stemden voor ontslag, negen tegen en een raadslid onthield zich van stemming. De inwoners van Dinkelland steunden hun burgemeester. Bij een steunbijeenkomst voor Willeme werden 7.500 handtekeningen ingezameld, ongeveer de helft van het aantal stemgerechtigden in de gemeente. Actiegroepen 'Behoud Burgemeester Willeme' en 'Wat is er aan de hand in Dinkelland' werden zelfs opgericht. Ondanks deze brede steun vanuit de lokale bevolking voor het behoud van de burgemeester heeft Minister Ter Horst besloten dat de burgemeester ontslag moet nemen, gezien de der-

mate verstoorde verhoudingen in de gemeente. Samenwerking is niet langer mogelijk op een collegiale basis.

Het vertrek van burgemeester Willeme staat niet op zichzelf. In 1988 heeft een incident van de burgemeester van Smalingerland gezorgd voor ontslag na een incident in Zwolle waarbij de burgemeester betrokken was. Dit incident was echter niet de hoofdoorzaak, maar de zogenaamde 'laatste druppel die de emmer deed overlopen.' De werkelijke oorzaak betrof een inhoudelijk conflict tussen de wethouders en de burgemeester. De burgemeester stelde na de motie van wantrouwen door de raad belangrijke vragen binnen het debat: 'moet een benoemde burgemeester die ophoudt het vertrouwen te genieten van de gemeenteraad, worden ontslagen? Wat onderscheidt tevens een benoemde burgemeester van een gekozen burgemeester?'²³ De destijds minister werd gedwongen over deze vragen een uitspraak te doen.

Aanbevelingen voor de burgemeester.

Hoe kunnen conflicten als in Smalingerland en Dinkelland worden voorkomen? Het rapport 'De vallende burgemeester' geeft meerdere aanbevelingen voor een burgemeester. De burgemeester moet zich allereerst opstellen als een ware teamplayer, waarbij hij zowel kritisch kijkt naar de gemeenteraad als naar het college. De burgemeester moet ten tweede zijn ogen en oren goed de kost geven om zoveel mogelijk te weten te komen over wat er in de gemeente leeft. Functioneringsgesprekken met de Raad zijn tevens van groot belang voor het vertrouwen tussen de twee groepen. Ten slotte moet een burgemeester bij aanvang van zijn ambt goed beslissen welke rol hij of zij wil gaan invullen in de gemeente. Een rol

als verbinder, coördinator, koersbepaler, mentor of analyticus.

Onze burgervader.

Het burgemeesterschap is in een nieuwe fase terechtgekomen waarin hij of zij te maken heeft gekregen met verschillende nieuwe aspecten van het besturen van een gemeente. Wethouders kunnen nu ook van buiten de regio worden aangetrokken, wat tot gevolg een botsing tussen idealen, opvattingen en tradities kan bewerkstelligen. Ik hoop van harte dat de burgemeester het beeld blijft van een gemeente. In deze huidige samenleving moet een burgemeester echter wel bereid zijn zich aan te passen aan veranderende aspecten. Echter, een ouderwets burgemeesterschap is geen ouderwets concept in deze moderne tijd. Dat mag zeker blijken na de situatie in Dinkelland waar burgers nota bene de straat op gingen voor het behoud van 'hun' burgemeester. ■

Noten:

1. Derksen, Wim en Linze Schaap (2007): 'Lokaal Bestuur'. 's Gravenhage: Reed Business, vijfde druk, hoofdstuk 4.
2. Korsten, Arno F.A, en Harrie Aaredema (2006): 'De Vallende Burgemeester: Een onderzoek naar factoren, omstandigheden, patronen en preventie- en interventiemogelijkheden.' In opdracht van het Ministerie van BZK.
3. Derksen, Wim en Linze Schaap (2007): 'Lokaal Bestuur'. 's Gravenhage: Reed Business, vijfde druk, blz. 81.